

פרשת ויחי

נושא השבוע: שנים-עשר שבטי ישראל

נושא השבוע

סיפורי התורה מתארים את התפתחותו של עם ישראל **בהדרגה**, מבית אב למשפחות ועד לעם. בספר בראשית אנו עדים להולדתם של **שנים עשר הבנים** של יעקב לנשותיו - רחל ולאה, ולפילגשיו - בלהה וזלפה, בהמשך מתוארים קורותיהם של הבנים, ובעיקר קורותיו של **יוסף**, שהורד מצרימה. בעקבות הרעב והפגיהה המחודשת עם יוסף מתאחדים האחים, ומאוחר יותר במדבר הם הופכים לעם אחד המחולק לשבטים. בתום הנדודים במדבר נכבשה הארץ בהדרגה בהנהגת יהושע וחולקה לנחלות **לשבטים** השונים. חלוקה זו נשמרת בשינויים קלים במשך כל תקופת השופטים עד לתקופת המלוכה, אז התאגדו השבטים לשני גושים גדולים - יהודה וישראל (ממלכת יהודה כללה את השבטים **יהודה**, בנימין וחלקים משמעון). גושים אלו התאחדו לשעה קלה בימי דוד ושלמה אך מאוחר יותר נפרדו שוב. חלוקה זו מסבירה את **הברכות המפורטות והארוכות** בהן זוכים **יהודה ויוסף** - בשל מעמדם המיוחד בקרב שבטי ישראל כמנהיגים ומובילים. אמנם יהודה הוא השולט באחיו, אך גם יוסף מכונה "נזיר אחיו". שאר השבטים מתוארים **בקצרה** ולעתים אף נצבעים בגוון שלילי.

מה בפרשה

- **ברכת יעקב לאפרים ומנשה** - יוסף בא עם בניו, אפרים ומנשה, ויעקב בירך אותם שיחשבו כבניו לכל דבר.
- **הברכות לבנים** - יעקב קרא לבניו והשמיע את דבריו ביחס אליהם. הדברים רומזים ברובם לקורות השבטים בימי כיבוש כנען והיאחזות בארץ. הדברים נאמרו בקצב שירי ורבים בהם הביטויים הסתומים.
- **"לו ישטמו יוסף"** - האחים חששו כי יוסף התייחס אליהם בידידות רק בזכות אביהם וכי עם מותו הוא יבקש לנקום בהם. אולם יוסף מבהיר להם כי מחל להם.
- **צוואת יוסף ומותו** - יוסף ביקש להיקבר בארץ המובטחת וגופתו החנוטה הושמה בארון במצרים.

פרשות

בדבריו לפני מותו, מצהיר יעקב על כוונתו לגלות לבניו "את אשר יקרא אתכם **באחרית הימים**". הביטוי "אחרית הימים" מופיע במקרא בשתי משמעויות שונות. המשמעות האחת - **העתיד לבא** ואפילו עתיד לא רחוק בכלל. והמשמעות השניה - הזמן האחרון שבאחרונים, **קץ הימים**, ימות המשיח. **רש"י** המפרש בעקבות המדרש (בבלי פסחים נ"ו ע"א), מבין את הביטוי "אחרית הימים" לפי המשמעות השניה, ומסביר כי יעקב רצה **לגלות** את מה שיקרה בקץ הימים אולם **נסתלקה** ממנו רוח הנבואה. **רד"ק**, לעומת זאת, מבין את הביטוי "אחרית הימים" לפי הפירוש הראשון ואת הביטוי "את אשר" ("את אשר יקרא אתכם באחרית הימים") הוא מפרש כ"מאשר" - וכך, אין כל קושי כי הרי בדבריו של יעקב נמצא לא רק דברי ברכה אלא גם דברי נבואה **הנוגעים לעתידים** כשבטים.

נושאים לדיון:

- דמיינו כי אתם זוכים לשמוע **נבואה** שיש בה ברכות וגם ידיעות על עתידכם. במה הייתם רוצים להתברך, ומה הייתם רוצים שיאמרו על עתידכם? האם טוב, לדעתכם, לדעת מה יקרה בעתיד?

מ ד ר ש

מדרש זה מתייחס אל אירוע שחוה יעקב בעוזבו את כנען בדרכו לחרן. בהיותו בדרך, עצר לישון ושם מתואר "ויקח מאבני המקום" (בראשית כ"ח י"א) אולם בהמשך הפסוקים, בקומו משנתו כתוב "ויקח את האבן" – כאן נוצר פער בכתובים: כיצד הפכו האבנים הרבות לאבן אחת?

בספרות חז"ל ניתן למצוא מדרשים שונים העוסקים בשאלה זו, ומנסים להסביר את הפער בין שני הפסוקים, גם המדרש שלנו עוסק בשאלה זו, והוא בוחר להשתמש באיחוד האבנים כמשל, ולכן הוא מדגיש כי מדובר בשתיים עשרה אבנים המסמלות את שני עשר השבטים.

נקודת המוצא של המדרש היא כי העובדה שאלוהים יקים את עם ישראל משנים עשר אחים – היתה ידועה, כיוון שזוהי ידיעה מאוחרת (מבחינת זמן המדרש) נראה כי מדובר במעין נבואה קדומה.

התאחדותן של האבנים מבטאת את החשיבות שבאחדות העם. ומביעה את הרעיון שעם אינו קובץ בודדים הנמצאים במקרה יחד, אלא מהות אחת. מעבר לכך: איחוד האבנים נתן ליעקב מעין חיזוק לחלום - הלא חלום יכול להיות דמיון שווא, והעובדה שגם במציאות אירע נס – הקשור למסר של החלום (בדבר המשך הזרע) – מחזקת את אמיתותו של החלום ואת משמעותו. אגב, מעניין לציין כי ישנם מדרשים נוספים בתבנית הזו של האבנים המתאחדות, אך הם מציינים מספר שונה של אבנים: למשל שלוש האבנים באחד המדרשים, מסמלות את שלושת האבות.

נקודה לדיון:

- ניתן לדבר על הסמל הטמון בעובדת איחוד האבנים ויצירת אבן אחת מ-12 אבנים בודדות, (שהרי יכול היה יעקב לקחת אבן אחת גדולה מלכתחילה). יש חשיבות ביחודו של כל אחד מהבודדים, היחוד אינו נעלם אלא הכלל נוצר מכלל הכישורים והיחודים של הבודדים!

השיר "שיר ישראלי", מציג (על קצה המזלג) עליות ממדינות שונות הנפגשות בהווה הישראלית, הבסיס למפגש הוא מוסיקה ושירים.

בשיר אין ניסיון ליצור תרבות חדשה ולמחוק את הבדלים בין התרבויות השונות, ההבדלים קיימים ומצויינים במכוון, אולם הכח הוא בעצם שילובם, ובמפגש ביניהם.

ניתן להזמין את התלמידים לספר כל אחד על ארץ המוצא של משפחתו – אם הוא יודע מהיכן באו הוריו או סביו, ולספר על מנהג מיוחד בביתם (שמקורו בארץ המוצא).

